

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ К.МАЦІЄВИЧА У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Поразка Української революції 1917-1921 рр. спричинила чисельну еміграцію національно-свідомих українців серед яких були політичні діячі, науковці, вояки, що брали безпосередню участь в боротьбі за свободу і незалежність України. Об'єднати цю неоднорідну в політичному відношенні спільноту під гаслами боротьби за відродження України прагнув Державний Центр УНР в екзилі. Соціально-економічній і політичній діяльності української еміграції у міжвоєнний період присвячений чималий масив літератури, тим не менше окремі питання або висвітлені побіжно, або ж зовсім випали із історичного контексту, що заважає цілісному аналізу напрямів, методів і результатів її роботи.

На початку 20-х років ХХ ст. виникає празький осередок Державного центру УНР в екзилі. Його засновниками стали відомі діячі Української революції П.Чижевський, М.Левицький, О.Лотоцький, Ф.Слюсаренко, О.Шульгин. До них у 1923 р. приєднався К.Мацієвич, довірена особа С.Петлюри, досвідчений політичний діяч, дипломат, який поєднував обов'язки Голови надзвичайної місії УНР у Румунії з науковою і викладацькою роботою у Чехословаччині [6, с.71; 9, с.22].

З метою консолідації українців, незалежно від партійної приналежності, у Празі було відкрито Республікансько-Демократичний Клуб, одним з керівників якого у 1925 р. став К.Мацієвич. Організація займалася, в основному, культурно-освітньою роботою. Для популяризації життя української громади члени клубу, в тому числі і К.Мацієвич, активно співпрацювали з чеською пресою, засновували українські періодичні і неперіодичні видання. Так, з травня 1925 р., в Чехословаччині починає виходити неперіодичний орган незалежної республікансько-демократичної думки *“Український вісник”*. В першому номері його було вміщено статтю К.Мацієвича *“На аграрні теми”* [7, с.14]. Республікансько-Демократичний Клуб сприяв працевлаштуванню своїх членів. Була створена спеціальна комісія, за посередництвом якої багато українських інженерів, що отримали освіту в Чехословаччині, працевлаштовувалися в Польщі.

З 1928 р., коли Клуб очолив безпосередньо К.Мацієвич, була відкрита його філія в Подєбрадах, де постійно провадилися лекції з

українознавства. Фактично Клуб став *“основною лабораторією ідей державного Центру УНР в екзилі”* [3, с.86; 6, с.72; 9, с.22, 28].

Глибока криза національного руху вимагала від провідників Уряду УНР пошуку нових шляхів і методів роботи з українською громадою. З цією метою проводилися конференції українських емігрантів, на яких обговорювалися і частково вирішувалися нагальні для українців за кордоном питання.

III Конференція української еміграції, яка відбулася 12-14 вересня 1925 р. в Бухаресті, обговорювала питання про створення Єдиного Центру національно-визвольних змагань. В ній взяли участь 47 делегатів, що представляли 1138 чол. організованої еміграції. В Бюлетні Українтягу від 23 вересня 1925 р. Д.Геродотом опубліковано тези доповіді К.Мацієвича *“Про скликання Всеукраїнського з'їзду та про утворення Українського Центрального громадського органу”*. Доповідач охарактеризував особливості розвитку національно-визвольного руху і обґрунтував необхідність створення Центру, який би сприяв посиленню революційного і національно-визвольного руху на Україні.

К.Мацієвич наголосив, що в українській спільноті відбулася переоцінка цінностей. Суть світоглядних зрушень, на його думку, полягала в тому, що на певному етапі українці перестали сподіватися на чийсь блискавичну допомогу в справі відродження української незалежності. Кость Адріанович наголошував, що українські емігранти повинні: *“...відмовитися від нерозважливої думки про те, що ми лише короткочасово перебуваємо на еміграції... Еміграція є явищем довготривалим. Усвідомивши це, ми повинні свою роботу розраховувати на роки”* [7, с.2-3].

Доповідач зауважив, що серед українських емігрантів виникає і укріплюється ідея консолідації національних сил, довів це фактами, цитатами, відозвами політичних сил. Наприкінці ж наголосив на існуванні підготовленого ідеологічного ґрунту для створення єдиного авторитетного Національного Центру. Платформою для об'єднання, вважав К.Мацієвич, повинна стати формула *“Незалежна соборна Україна”* і гасло *“Національно-державне вище від особистого, партійного і гуртового”*. Найкращим шляхом для такого об'єднання стало б скликання Всеукраїнського з'їзду. Але доповідач констатував наявність досить серйозних проблем, таких як відсутність коштів і віз. Саме тому він запропонував створити Центральне Бюро з 3-5 осіб, яке б поповнювалося представниками всіх еміграційних центрів. Завдання Бюро, як вважав К.Мацієвич, полягало в організаційній

роботі по скликанню Всеукраїнського з'їзду, репрезентуванні свідомої української спільноти і національно-визвольного руху на міжнародній арені [7, с.3].

Велику увагу приділяв проблемі створення Єдиного громадського Центру С.Петлюра. У листі до К.Мацієвича від 25 січня 1925 р. Головний Отаман просив повідомляти його про справи Центру і наголошував, що “... в розмовах з політичними діячами легше говорити, посилаючись на нашу організованість, яка їм, як людям, що рахуються з організованістю та силою, звичайно імponує” [5, с.29].

У 1924 р. повернувся на Україну М.Грушевський. Ця подія спричинила світоглядну кризу у багатьох українських емігрантів. К.Мацієвич, один із небагатьох, вважав, що “...М.Грушевський взяв нині на свої старі плечі дуже тяжке і відповідальне завдання - служити національній культурі в головному огнищі цієї культури - в Українській Академії Наук... Цей сміливий крок професора М.Грушевського викликав серед деяких кол українського суспільства цілу бурю, а найбільш гарячі з нього вже готові на людину світової слави, на людину, якою би пишалася кожна культурна нація легковажно причепити модний ярлик “зради”... Хто вони ці добродії? Погані учні того ж самого професора М.Грушевського. Учні, які завдяки йому зрозуміли “хто вони і чий вони діти”, але які ще й досі не навчилися шанувати визначні постаті української нації”. Таку позицію можна пояснити ставленням К.Мацієвича до проблеми еміграції як такої. Абсолютно не сприймаючи ідеї зовнішньої інтервенції, К.Мацієвич був переконаний в неможливості еволюції радянської системи і упевнений в її розпаді у недалекому майбутньому. Це давало йому наснагу не тільки в політичній, але й у науковій діяльності [2, с.6-8]. В той же час, радянська розвідка, яка дуже пильно наглядала за діяльністю еміграції, мала інформацію про наявність збройного плану визволення українського народу, що його розробили, начебто, К.Мацієвич та І.Фещенко-Чопівський [8, с.52].

Тяжкою, непоправною втратою особисто для К.Мацієвича була смерть Головного Отамана С.Петлюри. У 1926 р. на академії в пам'ять С.Петлюри, що відбулася в Бухаресті, К.Мацієвич зачитав свою статтю “На земській роботі”, просякнуту почуттями поваги і світлої скорботи по великому борцю за волю України [7, с.17зв].

Продовжуючи справу згуртування української еміграції, надання їй правдивої і повної інформації про роботу Комітету по підготовці конференцій і Українського Національного Конгресу, К.Мацієвич

починає видання “Вісника Українського Національного Конгресу”. Завданням “Вісника” було об'єднання зусиль всіх місцевих організацій, які співпрацювали з Комітетом, обговорення питань майбутніх конференцій. У січні 1936 р. у цьому виданні було опубліковано статтю К.Мацієвича “Центральна ідея конгресу”, в якій автор сформулював політичну мету діяльності української еміграції - “маніфестаційне та урочисте деклярування перед усім світом непохитної волі Українського народу до створення Незалежної України з її історичною столицею в Києві та до об'єднання на цьому завданні соборницьких зусиль всієї Української нації” [4, с.96].

Політична діяльність К.Мацієвича сприяла об'єднанню української спільноти навколо ідеї продовження боротьби за незалежність України, надання моральної і практичної допомоги українцям у важкому емігрантському житті. М.Лівицький вважав роботу К.Мацієвича на теренах Румунії і Чехословаччини у міжвоєнний період “головною підпорою для діяльності уряду УНР в Екзилі” [1, с.46].

1. Лівицький М. ДЦ УНР в Екзилі між 1920 і 1940 роками. - Мюнхен-Філадельфія, 1984. - 238 с.

2. Мацієвич К. Перед поворотом на Україну // Тризуб. - 1932. - Ч.28-29. - С.5-13.

3. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939. Матеріали зібрані С.Наріжним до частини другої / Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України; Головне архівне управління України / Л.Яковлева (упоряд.). - К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1999. - 272 с.

4. Савка М. Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20-30 роки ХХ ст.): історико-бібліографічне дослідження / М.Савка. - Л., 2002. - 308 с.

5. Сергійчук В. Мені ходить головно про працю для України... // Пам'ять століть. - 2001. - №4. - С.14-48.

6. Троцинський В. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і суспільно-політичне явище / НАН України, Інститут соціології. - К.: Інтел, 1994. - 259 с.

7. Центральний державний архів вищих органів влади України, ф.4465, оп.1, спр.158, ч.13, 299 арк.

8. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф.1, оп.20, спр.1662, 176 арк.

9. Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині / Упоряд. Г.В.Стрельський, І.Д.Шевченко. - Автентичне відтворення вид. 1934 р. - К.: Юринком Інтер, 1998. - 342 с.